De heidense spiritualiteit in de "katholieke" Middeleeuwen

Ieder die gelegenheid had regelmatig onze artikels te lezen, kent reeds het gezichtspunt dat ook de leiddraad zal zijn van de huidige nota's : de idee van een fundamentele oppositie tussen twee onderscheiden houdingen van de geest, waarin men de oorsprong moet zien van twee tradities, onderscheiden zowel op historisch als op supra-historisch vlak.

De eerste houding is die van de krijger, de koninklijke, de tweede is de religieuze, of sacerdotale houding. De ene is de mannelijke pool, de andere de vrouwelijke pool van de geest. De ene heeft als symbool de Zon, de zege, ze beantwoordt aan het ideaal van een spiritualiteit, waarvan de wachtwoorden kracht, zege, ordenende macht zijn, en die alle aktiviteiten en alle individuen omhelst in een organisme dat zowel tijdelijk als boventijdelijk is (het heilige ideaal, het Imperium), dat bovendien de voorrang bevestigt van alles wat hiërarchie is en verschillen benadrukt. De andere houding heeft als symbool de Maan : ze ontvangt ook haar licht en leiding van een ander, zet zich in voor de andere, en voert een reducerend dualisme mee, een overzoenbaarheid tussen geest en macht, maar eveneens een afkeer en een wantrouwen tegenover elke vorm van superieure of mannelijke zelfbevestiging van de persoonlijkheid : wat haar kenmerkt, is de pathos van de gelijkheid, de "vrees voor God", de "zonde", en de "boetedoening".

Wat de geschiedenis ons tot op heden liet zien van de oppositie tussen religieuze autoriteit en "tijdelijke" macht is maar een echo, een langzame en materiële vorm, waarin een konflikt degenereerde, dat aan de oorsprong terugging op deze twee begrippen. Dit was en is een konflikt tussen twee autoriteiten, beide geestelijk, tussen twee richtingen, die zich terzelfder tijd beriepen op dezelfde bovenwereld, maar wel op een tegenovergestelde manier.

Er is meer : de " religieuze" houding is, verre van samen te vallen met het spirituele – althans zonder enige verandering – en verre van het domein van het geestelijke uit te putten, slechts het relatief recent produkt van een processus van degeneratie, die een oudere en meer eminente geestelijke traditie heeft neergeslagen, traditie van het "solair type". Inderdaad, als we de instellingen van de grootste traditionele beschavingen overschouwen – van China tot het antieke Rome, de heidense spiritualiteit in de "katholieke" Middeleeuwen van Egypte tot Iran, van het Precolombiaans Peru tot de oude Noordse wereld - vinden we steeds, en met gelijklopende kenmerken, de idee van een absolute fusie van de twee machten, koninklijke en geestelijke. Aan de top van de hiërarchie vinden we géén kerk, wel een "vergoddelijkt koningschap", niet het ideaal van "de heilige", maar wel van de figuur die door zijn eigen superieure natuur, door de noodzakelijke kracht van de rite, als goddelijke techniek, dezelfde mannelijke en dominerende rol speelt tegenover de geestelijke krachten als een leider tegenover de krachten van de mensen. Het is een proces van geestelijke ontmanning die van dit hoogste stadium leidde naar de dekadent-religieuze vorm en verder, door de afstand steeds te vergroten tussen mens en god en tevens door de onderdanigheid van de eerste tegenover de tweede, ten voordele van de priesterlijke kaste, eindigde in het ondergraven van de traditionele eenheid en plaatsruimde voor de dubbele antithese van een antiviriele geestelijkheid (het priesterschap) er. van een louter materiële viriliteit (ontheiliging, sekularisatie van de idee van de Staat en het Koningschap, de vermaterialisering van de antieke en heilige aristokratiëen). Als de zuiverste vormen van de oude "solaire" beschavingen vooral te danken zijn aan de Noordeuropese volkeren, is het vooral het Oosters-Levantijns element dat de triomf van de dekadent-religieuze geest inleidde, tot en met"de asiatisering van de Grieks-Romeinse wereld, de dekadentie van Augustus' imperiale idee, en zelfs de komst van het christendom. In de volgende lijnen willen we enkele van de minder bekende aspekten van de middeleeuwse beschaving onderzoeken, om aan te tonen dat ze de poging in zich droeg (nu eens zichtbaar, dan weer onzichtbaar) van een grote reaktie, de wil om een universele traditie te bouwen, waarvan het ideaal, ondanks de formele verschijningsvormen en de gangbare mening over de Middeleeuwen als "katholiek" tijdperk par excellence, antichristelijk was, of het christendom oversteeg.

Het Noordse reveil van de Romanitas

Zeer waarschijnlijk vond de wil tot restauratie Zijn oorsprong bij Noords-Germaanse volken, Waarvan de invloed op de post-Byzantijnse tijd nu internationaal aanvaard wordt. Volgens de oudste getuigenissen- daaronder Ook Tacitus vanuit een bepaald standpunt komen die rassen bij ons over als een type dat dicht staat bij de Acheërs, de paleo-Iraniërs, de paleo-Romeinen en algemeen bij de Indo-europese familie, die zichzelf afschermde in een "prehistorische" zuiverheid. Door de extreme weersomstandigheden waren ze zonder luxe, hard en gierig gebeeldhouwd in bestaan en zeden. Daarom werden ze beschouwd als " barbaren", in het licht van een beschaving die het enerzijds begaf onder de last van juridisch-administratieve strukturen en anderzijds week geworden was als boter in haar zucht naar hedonistisch literaire en stedelijke verfijning, wat haast synoniem was voor dekadentie. Dit kontrast kon niet verhinderen dat die volkeren in mythen en legenden de diepere geestelijke instelling met zich meedroegen van hun oorspronkelijke Noordse traditie. De kern daarvan was een bestaan gekenmerkt door relaties van krijgers en mannen, van fierheid, vrijheid, eer en trouw.

Daarenboven stellen we vast, dat de incarnaties van de belangrijkste godheden die die rassen erkenden en aanbaden niet afkomstig waren van een "religieuze" geest, maar wel van een "heroïsche" geest. Het is het lichtend pantheon van de Asen in hun eeuwige strijd met de "reuzen" en de elementaire krachten van de aarde. Het is Thor, de vernietiger van Thyr en Hymir, de "sterke onder de sterken", de "onweerstaanbare", de meester van de "schuilplaats tegen de terreur". Het is Odin, de schenker van de zege, de bezitter van wijsheid, gastheer van de onsterfelijke helden die de Walkuren op de slagvelden bijeenzochten en waarvan hij zijn eigen zonen maakte – de Heerser over de stormende troepen, wiens symbool identiek is aan de Romeinse grootheid en aan de "roem", het Iraanse hvareno – de adelaar, wiens kracht het niet-menselijk bloed van de koninklijke dynastieën voedde. Daarnaast zijn er, ten dele reeds vermengd onder de mensen, de geslachten der helden, zoals de Wälsungen, met Sigmund en Sigurt-Siegfried, die tot het einde zullen strijden tegen de Ragnarök, de godendeemstering, het symbool van de duistere tijden en het lot van de komende generaties.

Er is het koninklijk ras van de Goten, dat zich beschouwt als àmals, "zuiveren", en haar oorsprong terugvoert op het symbolische Midgard, de "wereld van het centrum", gesitueerd – zoals het Noorden van de zonnegod Apollo, en de airynem van de Iraniërs- in het uiterste Noorden. Tenslotte is er nog de veelheid aan thema's en mythen met een heel oude Noordeuropese bron, eveneens diep beïnvloed door een vergeestelijkt krijgerschap en vreemd aan elke "religieuze" achtergrond.

Als de opkomst van de "barbaren" van buitenaf schadelijk leek door hun medewerken aan het omverwerpen van de materiële ordehandhaving binnen het Rijk, betekende zij echter eveneens, van binnenuit bekeken, een steun, een levendige steun voor de Noordse geest, een nieuw galvaniserend kontakt met een nog zuivere kracht, die ruimte zou geven voor strijd en reaktie precies onder het teken van de Romanitas en het Rijk, die beide hun grootheid in de antieke wereld hadden gehaald in de gelijkenis met de grondvorm van viriele en solaire geestelijkheid. Na de eerste eeuwen van ons tijdperk werden de veroveraars zich heel duidelijk bewust van hun opdracht van restauratie. Hun "bekering" liet ethos en originele traditie bijna volledig intakt en zou zich, eens het symbool van het oude Rome overgenomen, tegen usurpatie en wil tot hegemonie van de Kerk keren. Terzelfdertijd namen ze de geestelijke en materiële vorming van een nieuwe Europese beschaving op zich. We weten dat reeds ten tijde van de kroning van de koning der Franken, op die dag die bekend stond als de dag van de onoverwinnelijke god van de zon (natalis solis invicti), men de formule Renovatio Romani Imperii overnam.

Na de Franken waren het precies de Germanen die die funktie op een nog duidelijker manier

uitdroegen. De benaming van hun imperiaal ideaal was niet "Teutoons", maar precies Romeins : tot zelfs in de verste streken droegen ze Romeinse leuzen en deviezen. Als basilei en augusti omhingen de koningen zich met de titel Romanorum reges en Rome bleef steeds de symbolische bron van Imperium en wettelijkheid.

Het gelijke ontdekt steeds het gelijke. Het gelijke roept het gelijke op. De Noordse adelaar van Odin vindt kontakt met de Romeinse adelaar van de legioenen en de capitolijnse god. De antieke geest ontwaakt onder nieuwe vormen. Een nieuwe richting ontstaat, die zowel vernieuwend als verenigend werken wil. De Kerk, aan de ene kant, laat zich domineren – ze romaniseert haar christendom – om op haar beurt te kunnen domineren, om zich te kunnen handhaven tegen de vloedgolf. Aan de andere kant biedt ze weerstand, ze wil de top van de macht verwerven, ze wil primeren boven het Rijk. Als het in de spanning is dat de bliksems met de rijkste schat zich ontladen, blijft het evenzo waar dat als de Middeleeuwen zich laten zien als een grote "traditionele" beschaving in zijn perfekste vorm, dit niet te danken is aan het christendom, maar gebeurde ondanks het christendom, wel vooral dank zij het Noordse element, identiek met de antieke idee van het heidense Rome, dat een kracht stuurde in twee richtingen : op het politiek en ethisch vlak, doorheen het feodaal systeem, de ridderethos en het gibbelijns ideaal; op het geestelijke vlak, op een verborgen manier in het "intern" aspekt van de ridderorden en zelfs in de Kruistochten, doorheen de heidense mythe die opnieuw rond de rijksgedachte werd geboren en doorheen de verborgen aders van een traditie die uitmondde in Dante en de "Fidèles d'Amour".

De heidense ethos van de feodaliteit

Het spreekt vanzelf dat het nutteloos is te blijven stilstaan bij het antichristelijk karakter van het sociaal stelsel en van de ethische idealen van de Middeleeuwen : dit is bij iedereen voldoende bekend. Het feodale systeem kenmerkt de Middeleeuwse maatschappij. Zo'n systeem is direkt afgeleid van de Noordse wereld : het baseert zich op twee principes, nl. de vrije individualiteit en de trouw van de krijger. Niets is vreemder dan de christelijke pathos van de "socialiteit", van de kollektiviteit, van de liefde. Vóór de groep, is het individu belangrijker. De hoogste waarde, de echte maatstaf voor ridderlijkheid, en dit vanaf de oudste Noordse traditie (als voor de oude Romeinse), vond men terug in het feit vrij te zijn. De afstand, de persoonlijkheid en de individuele waarde waren elementen die onafscheidbaar verbonden waren met elke levensuitdrukking. De staat, onder zijn tijdelijk en politiek aspekt – zoals in de oude Romeinse aristokratische konceptie – vond zijn neerslag in de raad van de chefs, waarbij elk van hen vrij bleef en absoluut heerser over zijn gebied : pater, dux, en priester van de eigens gens. Vanuit die raad vertrekkend legde de staat zich op als suprapolitieke idee doorheen het begrip van de "koning", omdat die volgens de oude Noordse traditie slechts koning was omwille van zijn "goddelijke" afstamming, omwille van het feit dat hij uiteindelijk slechts een van de vleeswordingen was van Odin zelf.

Maar in geval van een gemeenschappelijke onderneming voor verdediging en verovering legde een nieuwe maatregel zich op : er vormde zich spontaan een strenge hiërarchie, een nieuw principe van trouw en krijgsdiscipline artikuleerde zich. Een leider – dux, heritigo – werd gekozen en de vrije heer werd een vazal van die leider, wiens macht zich uitstrekte tot zelfs macht over leven en dood als er iemand tekort schoot in de plichten die hij had aanvaard. Op het einde van die evolutie kwam men terug tot de normale toestand, de vroegere toestand van onafhankelijkheid en vrije individualiteit.

De middeleeuwse kerk streefde naar een duale maatschappij : de kerk meester over het eeuwige, de keizer over het tijdelijke, waarbij de kerk "natuurlijk" het laatste woord voor zich hield. De Rijksgedachte, in de dynastie der Hohenstaufen ideaal belichaamd door keizer Frederik II (1215-1250), zette de antieke Europese traditie voort : éénheid in gezag en loyauteit voor het spirituele en het maatschappelijke.

De ontwikkeling van deze oud Noordse konstitutie, die zou uitmonden in het feodaal systeem, kan voor alles worden gekarakteriseerd als een identifikatie van de sakrale idee van de koning met de militaire idee van de tijdelijke leider. De koning komt ertoe de eenheid van de groep te belichamen (zelfs in tijden van vrede) door de versterking en de uitbreiding tot het burgerlijk leven van het principe van de fides of de trouw van de krijger. Rond de koning vormt zich aldus een gevolg van "compagnons" – trouwen of fideles – vrije mannen, die echter in het principe van het ideaal van de trouw, in dienst van hun heer, in het feit te vechten voor eer en glorie een voorrecht en de realisatie zien van een hogere levenswijze dan die welke ze prijsgaven.

Door de voortgezette toepassing van dit principe ontwikkelde zich de feodale konstitutie. Van buitenaf leek het alsof zij de oude Noordse konstitutie veranderde : de eigendom van grond, in den beginne absoluut en individueel, leek nu gekonditioneerd : het wordt een beneficium dat trouw aan de vorst en dienst impliceert. Ze verandert de konstitutie echter slechts wezenlijk daar waar de trouw niet meer werd beschouwd als een middel om, onder een superieure en reeds supra-individuele vorm, tot een echte vrijheid te komen. Wat er van zij, het feodale stelsel was een principe en geen versteende werkelijkheid. Het was de leidende idee van een regel van direkte organisatie, die alle ruimte openliet voor het dynamisme van de vrije krachten zelf, de enen gerangschikt boven de anderen, of de enen naast de anderen, zonder middenweg en zonder veranderingen – vazal tegenover suzerein en heer tegenover heer – op een manier dat alles – vrijheid, eer, roem, lot, eigendom – kon berusten op de waarde en op de faktor persoonlijkheid en niet, of bijna niet, op een kollektief element of op een publieke macht. Men kon zeggen dat de koning zelf op elk moment hier geroepen was om zijn prerogatieven te verliezen en opnieuw te heroveren. Waarschijnlijk werd de mens nooit op zo'n harde en brutale manier behandeld, en terzelfdertijd was dit stelsel een school van onafhankelijkheid en mannelijkheid en niet van slaafsheid. In dit kader konden de relaties van trouw en eer een vorm van zuiverheid en absoluutheid bieden, die men later nooit meer zou bereiken.

Het lijkt ons dan ook niet nodig zeer ver te gaan om te verduidelijken hoezeer deze institutie, de meest kenmerkende van de Middeleeuwen, verschilt van het sociaal joods-christelijk ideaal. Met de feodaliteit verschijnt opnieuw de fides, de trouw die, vooraleer ze deutsche Treue zou worden, de fidesvan de Romeinen was. Ze was aldus het voorwerp van nagenoeg de oudste cultus en ze deed Livius zeggen dat zij het was die de Romein het meest onderscheidde van de "Barbaar". Ze voert ons terug naar de bhakti van de Ariërs in India en haalt ons vooral de heidense ethos van de Iraanse beschavingen voor ogen : als men, met het principe van de macht en de trouw totterdood (niet alleen in de aktie, ook in de gedachte) aan de vergoddelijkte soeverein, ook het principe van de broederlijkheid beklemtoonde, stond dit alles volkomen lijnrecht tegen de vrouwelijke en kommuniserende sentimentaliteit van het christendom. De viriele kwaliteiten hadden op het vlak van de initiatie een veel hogere waarde dan die van medelijden en zachtmoedigheid, voor zover dergelijke broederschap – gelijkend op die van de pairs en de vrije mannen in de Middeleeuwen – trouw aan de vorst, duidelijk en sterk geïndividualiseerd en, moeten we eraan toevoegen, eveneens Romeins bleef. Het was een band die kon ontstaan tussen krijgers die eenzelfde onderneming samenbracht.

De geheime traditie van het rijk

De fides, die de onderscheiden feodale eenheden samenvoegde in een poging tot zuivering, tot sublimatie in het eeuwige, deed een superieure fides ontstaan, die terugging op een hoger geplaatste eenheid, universeel en metapolitiek - vertegenwoordigd zoals eenieder weet door het Imperium, het Rijk.

Het Rijk, vooral zoals het zich ideaal manifesteerde onder de Hohenstaufen, stelde zich op als een

eenheid van geestelijke en een oecumenische natuur zoals de Kerk. Zoals de Kerk eiste ze een supranatuurlijke oorsprong en bestemming op en bood zich aan de mensen aan als een "heilsweg". Maar net zoals in hetzelfde planetair systeem twee zonnen niet naast elkaar kunnen bestaan (en de dualiteit Kerk-Rijk werd zeer juist getekend in het beeld van de twee zonnen), zo ook moest men niet te lang wachten op uitbarstingen in dit konflikt tussen twee universele krachten, de kulminatiepunten van de grote ordinatio ad unum van de feodale wereld.

Fataal ontsnapt de zin van dergelijk konflikt aan diegenen die enkel oog hebben voor uiterlijke kenmerken, voor "toevalligheden" (vanuit een dieper standpunt dan toch), en die er alleen maar een politieke kompetitie in zien, een brutale ontmoeting van hoogmoed en wil tot hegemonie, terwijl het in realiteit gaat om een strijd die zowel materieel als geestelijk is, waarvan de oorzaak ligt in de schok van twee tradities en twee tegengestelde houdingen waarover wij het in het begin van het artikel hadden.

Tegenover het universeel ideaal van het "religieus" type van de Kerk staat het imperiaal ideaal met de verborgen wil tot eenheid te komen tussen de twee machten, de koninklijke en de spirituele, de heilige en de viriele. In uiterlijke verschijningsvormen beperkte de rijksgedachte zich dikwijls tot het alleen maar opeisen van de heerschappij Van corpus et ordo van de christenheid. Daaruit kan men duidelijk besluiten dat hierin de Noordse en heidense idee terug te Vinden was van een "goddelijk koningschap", koningschap dat bewaard, door "barbaren", toch de grenzen van een specifiek ras overschrijdt – te weten de tradities van de partikuliere Noordse volkeren – bij het kontakt met de symbolen van de antieke Romeinse Wereld, en dat zich universaliseert, zich opstelt tegenover de Kerk als een even oecumenische realiteit, als de meest authentieke ziel, het centrum van de unie en de meest adequate sublimatie voor een feodaal krijgersethos van het heidense type; die aldus de verscheidene vormen (ook politieke) van het leven van dit tijdperk oversteeg. De pretentie zelf van de Kerk en de anti-imperiale ideologie die haar eigen zijn, bevestigen het karakter van de strijd. De Gregoriaanse idee is de antitraditionele idee bij uitstek : het is die van de dualiteit van de machten en die van een antiviriele geestelijkheid die zich superieur inschat boven de mannelijkheid van krijgers, die men trouwens op slinkse manier poogde te verlagen tot een louter politiek en materieel spel. Het is de idee van een geestelijk soeverein die als "paus" troont boven de staatsman, de louter tijdelijke macht, dus boven een "leek", die zijn macht alleen onttrok aan het natuurrecht en zijn Imperium van de priesterkaste ontvangt, alsof het een beneficium was, een leen.

Natuurlijk gaat het hier slechts om een nieuwe, subversieve en trouweloze pretentie. Zonder de grote voorchristelijke tradities te willen vermelden, bleef de Kerk in dit Byzantijns tijdperk, de "bekeerde" periode, niet alleen afhankelijk van de staat, maar ten tijde van de koncilies plaatsten de bisschoppen zich dikwijls onder de autoriteit van de prinsen, om van hen de sanktie en de definitieve goedkeuring van hun besluiten te krijgen, inbegrepen over dogma's. Dat ging zover dat de bekrachtiging en wijding van de koningen op essentiële punten niet meer te onderscheiden was van die van de priesters. Verder noteren we dat, als in de Frankische periode de koningen en de keizers zich engageerden in de bescherming van de Kerk, dit helemaal niet "onderwerping aan de Kerk" betekende, wel integendeel. In de taal van die tijd had "verdedigen" een andere betekenis dan de alledaagse. De verdediging van de Kerk verzekeren of **mainbour** was, volgens de taal en de ideeën van die tijd, op haar bescherming en macht uitoefenen. Wat men bescherming noemde was een echt kontrakt, dat o.a. de afhankelijkheid van de beschermde inhield, die onderworpen was aan alle plichten die de taal toen legde in het woord fides. Volgens de getuigenis van Eginhard : "na de toejuichingen knielde de pontifex (of opperpriester, paus) voor Karel, volgens de riten uit de tijd van de oude Keizers". Dezelfde Karel de Grote eiste naast de verdediging van de Kerk, ook het recht en de macht op om haar "van binnenuit te versterken volgens het echte geloof", terwijl de standpunten die in dezelfde richting gingen, niet ontbraken : Vos gens sancta estis atque regale estis sacerdotium (Stefaan III tot de Karolingers), of nog : Melchisedek noster, merito rex atque sacerdos, compievit laicus religionis opus.

De opstand van de Welfen tegen het Rijk was simpel en eenvoudig een opstand die als oorlogskreet het woord van Gelasius I overnam : "Na Christus kan geen mens zich nog koning of priester noemen", en die erop uit was de rijksgedachte te ontheiligen, deze Noords-Romeinse poging om de twee machten "solair" te verenigen, en als gevolg de rekonstruktie van een superieurder macht dan de Kerk als religieuze organisatie ooit had kunnen opeisen, te doen mislukken. En iedere keer dat de geschiedenis slechts impliciet van dit superieur streven spreekt, is het de mythe die er zich mee belast : de mythe die zich niet tegen de geschiedenis keert, maar ze integreert en er een diepere dimensie van toont.

In de Frankische periode b.v. komt voor de koning veelvuldig het raadselachtige symbool (en de zin hierboven geeft er een voorbeeld van) van Melchisedek en van zijn koninklijke religie : Melchisedek, de koning van Salem, priester van een veel hogere rang dan Abraham, is te beschouwen als de bijbelse voorstelling van een buitenbijbelse, heidense en traditionele idee in de superieure zin.

Deze betekenis komt ook terug in veel legenden rond Duitse keizers, waar het reële en het irreële door elkaar lopen, geschiedenis en mythe. Zoals voor Karel de Grote, geldt ook voor Frederik I en 11 dat ze nooit zijn gestorven. Ze zouden als geschenk van de geheimzinnige "priester Johannes" (die niemand anders is dan de Middeleeuwse figuur van de "universele heerser") de symbolen van het eeuwig leven en van een bovennatuurlijke macht van zege (de huid van een salamander, het levenswater, de gouden ring) ontvangen. Ze zetten hun leven verder op de top van een berg (b.v. de Odenberg, of de Kyffhaüser), of ook in een onderaardse plaats. Hier ook komen de symbolen terug, die we als universeel kunnen bestempelen, van een zeer oude heidense traditie. Inderdaad, het is op een berg, of in een onderaardse plaats dat de Iraanse koning Yima, de "Stralendste", "Hij die onder de mensen gelijk is aan de zon", een schuilplaats zou hebben gevonden en zich nog altijd zou bevinden. Het Noordse Walhalla, zetel van de vergoddelijkte koningen en de onsterfelijke helden, werd dikwijls omschreven als een berg. En het is tevens op een berg (de berg van de voorouder) dat volgens de boeddhistische tradities de "ontwaakten" en de "vrije wezens en de bovenmensen" zich terugtrekken, zoals eveneens de Griekse vergoddelijkte helden wel eens doen in sommige legenden in de Helleense wereld, inbegrepen Alexander de Grote.

De Agartha, de Tibetaanse naam voor het verblijf van de "universele heerser" (etymologisch beantwoordt het aan Asgard in de Edda, het verblijf van de Asen en de oorspronkelijke koninklijke goden), zou verborgen gehouden worden in het hart van een berg. Algemeen zijn de symbolische bergen uit de Middeleeuwse legenden, maar eveneens de hindou Meru, de islamitische kef, de Mant Sa/vat uit de Graallegenden en zelfs de 0lympos, allen maar variaties op een enkel thema. Door middel van het symbool van de "hoogte" drukken ze transcendentie en hemelse geestestoestanden uit (er is overeenstemming met het symbool van de onderaardse verborgen plaatsen, als men verwijst naar de relatie tussen coelum, hemel, en cesare, verbergen), die traditioneel samengingen met autoriteit en de absolute, metafysische funktie van het Imperium.

De legende van de Keizers die nooit stierven, en zalig op een berg vertoeven, bevestigt dat men in deze figuren de manifestatie wilde zien van de eeuwige funktie, op zichzelf dus onsterfelijk, van het universeel geestelijk domein dat zich (volgens een gekend traditioneel thema in de Edda, Brahmäna en Avesta) opnieuw moet manifesteren naar aanleiding van een beslissende krisis in de wereldgeschiedenis. In de Middeleeuwse legenden vindt men inderdaad ook de idee dat de Keizers van het Heilig Roomse Rijk zich opnieuw zullen vertonen op de dag dat de horden van Gog en Magog, eens door Alexander de Grote achter een ijzeren hek opgesloten , zullen oprukken. De Keizers zullen de laatste slag leveren, waarvan de nieuwe bloei van de "Droge Boom" zal afhangen, de Boom van het Leven en de Wereld, die niets anders is dan de kale plant van Dante, of de Yggdrasil uit de Edda, waarvan de dood de Ragnarök aankondigt, de godendeemstering.

Het is betekenisvol dat er tussen de mythen, die de relatie tussen de Middeleeuwse rijksgedachte en de traditionele solaire idee in het licht stellen- maar eveneens de overstijging van de "religieuze" konceptie van de geest en van de politieke en niet-religieuze beperking van het Rijk en koningschap, enkele zijn (zoals b.v. de Speculum Theologiae) die de tegenstelling met Kerk en christendom zover drijven, dat ze aan de herboren Keizer die de Droge Boom zal doen heropbloeien, de kenmerken van de Antichrist meegeven. De heidense spiritualiteit in de "katholieke" Middeleeuwen Natuurlijk niet in de gewone zin (want hij is toch diegene die Gog en Magog zal bestrijden), maar wel waarschijnlijk ten titel van symbool van een type van geestelijkheid dat onmogelijk te verzoenen is met dat van de Kerk, om te eindigen in een legende als geassimileerde gelijkenis met de figuur van de vijand van de christelijke god. De Gibellijnse kiem, de wrange strijd voor een imperiaal "eisenpakket" had, naast zijn zichtbaar aspekt, ook een onzichtbare kant. Achter de politieke strijd verbergt zich een strijd tussen twee tegengestelde geestelijke tradities en op een moment dat de zege Frederik II scheen toe te lachen, kondigden de volkse waarzeggers aan : "De ceder van Libanon zal worden omgehakt. Er zal nog slechts één god zijn, te weten een vorst. Wee de priesterstand . Als die valt, staat een nieuwe orde klaar."

De zin van het ridderschap

Het ridderschap is voor het Rijk wat het priesterschap is voor de Kerk. En zoals het Rijk de poging kende om de hoogste eenheid opnieuw te bouwen tussen de twee machten, volgens heidens ideaal, zo ook kende het ridderschap een analoge poging om de figuur van de krijger, van de aristokraat en de held, op een ascetisch en metafysisch plan tot op het vlak van een inwijding te tillen. In navolging van het Middeleeuws politiek ideaal, waarvan we het dubbele aspekt in het licht stelden – de feodale "ethos" en de mythe van het Rijk – en de onmogelijkheid om die te reduceren tot christelijke koncepties, kan men in het ridderschap, buiten het uiterlijk vertoon, dezelfde onmogelijkheid terugvinden, ethisch en esoterisch. Wat het eerste aspekt betreft, in relatie tot de ethos, is de vaststelling bijna banaal. Het ridderschap, dat als ideaal de ridder ziet eerder dan de heilige, de overwinnaar eerder dan de martelaar; voor wie alle waarden zich samenbalden in trouw en eer, eerder dan in "caritas" en liefde; die in de lafheid en de schande ergere ondeugden zag dan in de "zonde"; weinig geneigd om toe te geven aan het kwaad en het kwaad met het goede te vergelden, maar op voorhand eraan gewend om het verkeerde te straffen en het kwade met het kwade te vergelden; die ieder uit zijn rangen sloot die zich naar de letter hield van het christelijke principe "Gij zult niet doden"; die als principe had de vijand niet lief te hebben, maar hem te bevechten en slechts groothartigheid toonde na hem te hebben verslagen : in dit alles bevestigde het ridderschap, praktisch zonder verandering, zijn heidens-heroïsche en Noordse ethiek in een wereld die slechts in naam katholiek was . Er is meer. De "proef met de wapens" de oplossing van konflikten door kracht, beschouwd als een deugd door God aan de mensen gegeven om de gerechtigheid en de waarheid te laten triomferen, is dé fundamentele idee waarop de riddersgeest berust. Ze strekt zich uit van het feodaal recht tot het theologische plan (waar het gebruik van de wapens en het "godsoordeel" zelfs voorgesteld werd voor geloofsmateries). Terzelfder tijd moet worden gezegd dat deze idee er een is van heidense inspiratie die refereert naar de mystieke theorie van de "Zege" : vreemd aan het dualisme van religieuze koncepties, koppelt ze geest aan kracht, zet ze de zege om in een vorm van goddelijke wijding, verandert ze de overwinnaar en de held in een wezen dat even dicht bij de "hemel" kwam als een heilige en een asceet, terwijl ze de overwonnene assimileerde met een schuldige en zelfs met een zondige. De theïstische verzachtingen waardoor men in de Middeleeuwen hierin een persoonlijke en direkte tussenkomst van God wilde zien allegorisch weliswaar – doen niets af aan de antichristelijke grond die aanwezig is in die gebruiken, die aan de konceptie van "zege" (door het christendom beperkt en begrensd tot het aureool van heiligen en martelaren) haar oorspronkelijke en viriele betekenis teruggaf, aangezien de "zege", de Iraanse hvareno is, de farr van de recentere tradities, te weten het goddelijk vuur eigen aan de solaire wezens, dat de koningen en leiders omgeeft en hen onsterfelijk maakt, en aldus getuigenis is,

via de zege, van hun recht op een transcendente orde. Men zal ons tegenwerpen : heeft het ridderschap niet steeds de macht van de Kerk erkend ? Heeft het ridderschap niet ook aan de Kruistochten deelgenomen, om het christendom te verdedigen ? ja, dit alles is waar, maar moet in zijn kontekst worden geplaatst, zonder iets weg te laten. Als de wereld van de ridders, algemeen gesproken, zijn trouw aan de Kerk afkondigde, zoals terzelfdertijd ook aan het Rijk, zijn er toch te veel elementen die doen denken dat het, veeleer dan om een aanvaarding van het religieus geloof, ging om een eerbetuiging, gelijkend op de eerbetuiging aan de vele idealen en aan de "dames" tot wie de ridder zich op een onpersoonlijke manier wendde, want, konform aan de weg die hij zich heeft uitgetekend, is alleen beslissend voor eigen geluk en leven het vermogen tot een heldenoffer en niet het probleem van het geloof in de eigenlijke theologische zin.

In werkelijkheid was de geest van de Kruistochten niet anders. In het ideaal van de Kruistochten vindt men namelijk datgene terug dat niet vanzelfsprekend terug te voeren valt op het evangelisch christendom, maar wel gemakkelijk te herkennen is in zowel de Iraanse traditie als het Indië met Bhagavad Gîta en de Koran, zonder te spreken over de klassieke koncepties die refereren naar de mors triumphalis of de "heilige oorlog" als heroïsche weg van overstijging van de dood, als proces van onsterfelijkheid.

Zelfs als men toegeeft dat ze vochten om de grond te bevrijden waar de Galileër stierf, dan nog vond men in de Kruistochten een fenomeen terug dat kadert in de wereldbeschouwingen die als spreuk dragen : "Het bloed van de held is dichter bij God dan de gebeden van de vromen of de inkt van de geleerden ", die het Walhalla ("het paleis van de helden") hielden voor het hemels ideaal, het "eiland van de helden ", waar de blonde Radamante regeert op de troon van de onsterfelijken, en niet van de idee die de pelagisch-middellandse afkeer voor het bloed draagt en de uitdrukking van Augustinus voor de hare hield : "Hij die aan oorlog kan denken en de idee kan verdragen zonder zwaar verdriet, heeft werkelijk alle zin voor het menselijke verloren", en de nog drastischere uitdrukking van een Tertullianus, die naïef trouw was aan het evangelische "wie het zwaard trekt, zal door het zwaard vergaan" en aan het bevel van Jezus aan Petrus om zijn zwaard terug in de schede te brengen. Als de Kruistochten al iets christelijk in zich droegen en gewild en gezegend werden door de Kerk, is de konklusie die men uit dit alles moet trekken toch dat de heroïsche Noordse en Romeinse traditie het op het christendom haalde, zelfs tijdens de Kruistochten . In de plaats van een verzachting van deze traditie in het christendom, konstateert men integendeel de restauratie van de oude spirituele viriliteit achter de christelijke vormen, tot zelfs een "weg van de sakrale krijger", die de heilige en de vrome kwam vervangen. Het type van de sakrale krijger is in de grond het type van de ridder van de grote Middeleeuwse orden. In deze orden vervoegt het ascetisch ideaal de Noordse ethos. Het waren partikuliere orden, niet in de religieuze, maar in heroïsche zin, met dezelfde geloften als de monniken : versterkte burchten in plaats van kloosters en gewijd door het offer van het bloed in de plaats van door het zwaaien van wierook. Ze hadden ceremoniën van inwijding. Ze gingen zover dat ze ingewijd werden in de eigenlijke zin van het woord en raadselachtige symbolen van een superieure spiritualiteit gebruikten. Op dit niveau was de Tempeliersorde natuurlijk een der meest betekenisvolle. Vandaar haar wrede vernietiging onder de slagen van Kerk en soeverein, Filips de Schone, vijand van de aristokratie en eerder een type van de moderne leek.

Onder de vele beschuldigingen tegen de Tempeliers ingebracht, was er ook de beschuldiging dat ze de nieuweling in de eerste graden van initiatie oplegden om het symbool van het kruis af te zweren, in Jezus een vals profeet te zien, wiens doctrine tot geen enkel heil kon leiden. Een andere veel gehoorde beschuldiging sloeg op het voltrekken van afschuwelijke riten, waarbij men kinderen verbrandde, zei men. De sfeer van godslastering die met kwade bedoelingen werd geworpen op stukken van verklaringen, na martelingen verkregen, staat echter niet in de weg van de duidelijkheid en de eensluidendheid van de verklaringen van alle beschuldigden, dat het hier om symbolen ging. Dit moet ons meteen de diepere zin van dit alles doen nagaan.

Het Kruis verstoten was waarschijnlijk slechts het verwerpen van een inferieure vorm van geloof in naam van een superieure vorm. De fameuze symboliek van het verbranden van een nieuwgeborene betekent niets anders dan het doopsel van het vuur bestemd voor de wedergeboorte : dit symbool kan worden benaderd door dat van de salamander, die net als de phoenix, in het vuur juicht, vuur Van de heroïsche renaissance. Dat was ook een der tekens die Frederik II ontving van "priester Johannes", rite die ook doet denken aan de rituele crematie van kadavers, zoals toegepast in bijna alle grote Indo-europese beschavingen en meer bepaald voorgeschreven door Odin voor allen die bestemd zijn om het Walhalla te betreden.

Van de andere kant kan men het symbolisme Van de Tempel, waaraan de tempeliers zich hebben gewijd en waarvoor de meesten streden en stierven in de hoop om de dood in onsterfelijkheid om te zetten, om de "absolute heerlijkheid" te verwerven, en de "conquerre lit en paradis", niet herleiden tot een synoniem van de Kerk, zonder één of andere vorm van diepgaande verandering. Men heeft heel juist opgeworpen dat de Tempel een strengere term is, meer uitgebreid en minder gekonditioneerd dan die van de "Kerk". De Tempel staat boven de Kerk : kerken vallen in ruïnes, maar de Tempel blijft als het symbool van de gelijkenis van alle grote spirituele tradities en van de eeuwigheid van hun geest.

Dit is ook de reden waarom de grote universele beweging van de Kruistochten naar Jeruzalem, naar de Tempel, waarbij Europa voor de eerste en de laatste keer het imperiale ideaal realiseerde van een supranationale eenheid via de rite van aktie en heilige oorlog, niet zonder esoterische betekenis is. De rol van Albigenzen en Tempeliers, met hun zonder twijfel Gibellijns karakter, zou reeds moeten volstaan om de aandacht te trekken. In werkelijkheid verborg zich in deze beweging naar Jeruzalem een geheime beweging tegen het Rome van de pausen, die datzelfde Rome voedde zonder er zich bewust van te zijn. De geheime beweging had in het ridderschap haar militia en moest haar apotheose vinden in de keizer die door Gregorius IX gestigmatiseerd werd als diegene die "ermee dreigt het christelijk geloof te vervangen door de oude rites van de heidense volkeren, en tronend in het midden van de Tempel, de funkties van de opperpriester uit te oefenen".

De figuur van Godfried van Bouillon is de beste vertegenwoordiger van het ridderschap van de Kruistochten. Hij werd ook lux monachorum genoemd, wat ons opnieuw leidt naar de eenheid van het ascetische en spirituele principe, belichaamd in de krijger eigen aan de orden. Hij was een prins die slechts wilde zetelen op de troon van Jeruzalem na zwaard en vuur in Rome te hebben gebracht, met zijn eigen hand de anticaesar Rodolf van Rheinfeld te hebben gedood en de paus uit de stad van de caesars te hebben verdreven.

De legenden leggen ook een betekenisvolle verwantschap bloot tussen de koning van de kruisvaarders en de mythische "Ridder van de Zwaan" (de Franse Helias, de Germaanse Lohengrin), die op zijn beurt verwijst naar de heidense imperiale symbolen (men denke maar aan zijn genealogische symbolische verbinding met Caesar zelf), solaire symbolen (let op de etymologische relaties tussen Helias, Helios en Elie) en Noords-heidense symbolen : de zwaan die Helias of Lohengrin naar zijn "hemelse rustplaats" leidt is hetzelfde dier dat Apollo terugvoert naar het uiterste Noorden en regelmatig terugkomt in paleografische sporen van Noords-arctische prehistorie. Deze vereniging van elementen maakt dat Godfried van Bouillon een teken te meer was – in relatie met de Kruistochten zelf – dat de echte zin van deze geheime kracht duidde, waarvan de politieke strijd van de Germaanse keizers en de overwinning van Otto I slechts de uiterlijke, de meest zichtbare manifestatie was.

De "Graal" en de "Dame"

Daarenboven bevindt de Tempel zich in het centrum van het ridderschap, niet alleen als Tempel van

Jeruzalem, maar eveneens als Tempel van de Graal. De Graal belichaamt in vele opzichten het esoterisch aspekt van het ridderschap, maar het geheel van de legenden die ernaar verwijzen, roepen slechts zelden de geheime betekenis op. Reeds in de christelijke vorm van de legende zou de Graal, een mystieke vaas met wonderbare eigenschappen die elke nood aan aards voedsel opheft en een eeuwige jeugd verschaft, na het Laatste Avondmaal door de engelen vervoerd zijn geworden naar de hemel, van waar ze slechts opnieuw zou verschijnen op het moment dat op aarde eindelijk een ras van helden zou opstaan, in staat om haar tot wacht te dienen. De leider van deze groep liet voor de Graal een Tempel bouwen, naar het beeld van die in Jeruzalem, en richtte de Orde van de Graal op, die bestond uit twaalf ridders, genoemd de "perfekte ridders" en zelfs de "zalige ridders".

De zoektocht naar dit mystiek objekt is het meest verheven ideaal van de ridder en belichaamt vanuit een bepaald standpunt de spirituele traditie, die eens verloren of onzichtbaar geworden is : de Graal, zalig in de "hemelen" : men herinnere zich de verbindingen tussen caelum, hemel, en celare, verbergen. Als dit mystiek objekt zich kon vastmaken aan de orthodoxie van Rome en aan de sacerdotale traditie van de Kerk, als men weet dat deze traditie na Christus is ontstaan, hoe kan men dan uitleggen dat de Graal verdwijnen kon, evenals de idee dat eerst een nieuw ras moest ontstaan, een ras niet van priesters, maar van helden, ridders, , zodat de Graal opnieuw op aarde zou kunnen komen in zijn Tempel? Het is duidelijk dat hier opnieuw toespeling wordt gemaakt op een andere spiritualiteit, op iets dat zich niet in de Kerk bevindt en waarvoor de traditie van deze laatste van geen enkel nut is. Aan de andere kant is de Graallegende slechts een christelijke aanpassing van een voorchristelijke, heidense traditie. De twee mystieke voorwerpen van de Graallegende, de beker en de lans, bevinden zich inderdaad reeds onder de voorwerpen die het goddelijk ras van de Tuatha Oé Dannan (waarschijnlijk mensen gekend als de Cro-Magnon, de "Hellenen" van de paleolitische periode) meebrachten naar Ierland, toen ze Avalion verlieten. Op het eiland Avalion – waar de dood niet bestond – hield o.a. koning Arthur verblijf, wie men de organisatie van de orde van de Graalridders toedichtte. De vertegenwoordigers van het kasteel waar hij een vat zou bewaren dat eindeloos lang voedsel verschaft (vat dat later de naam van Graal kreeg) vallen dikwijls samen met de bewakers van de symbolische zetel van de "universele heerser", van het paleis van 'priester Johannes", van de Asgaard in de Edda, zetel van de Asen en de stichters van de Noordse koninklijke huizen, en met de vele andere allegorische vertegenwoordigers van de "plaats" van de hoogste spirituele autoriteit, meester van de twee machten.

Vooraleer beker te zijn waarvan Jezus zich op het Laatste Avondmaal bediende, is de Graal, ideaal gezien, het magische vat geweest dat door Brän, zoon van Llyr, werd geschonken aan Matholwh, vat dat de macht bezat om de "doden" te laten herrijzen, en om elke wonde te genezen, niet zonder relatie dus tot de vele andere gekende kelken van dezelfde aard in de Keltische legenden, waarvan dikwijls wordt gezegd dat ze hun mystieke gaven niet weigeren aan zondaars, maar – op een Noordse wijze – wel aan lafaards en leugenaars.

Er is echter nog iets geheimzinnigs. Numa zou van de "hemel", ten titel van pignus imperii, als zekerheid voor de eeuwigheid van Rome, een heilig schild, dat refereert naar een oude kom ontvangen hebben, bestemd om het ambrosius, het bovenaards voedsel van de onsterfelijken, op te vangen. In de heidense Romeinse tijd werd het heilige schild bewaard door het college van de Salii; ze bezaten, naast het schild, ook de lans en ze waren ten getale van twaalf, zoals de Graalridders of de Arthurridders, die, zij ook, bewakers waren van een niet te schatten objekt : de Graal, de beker met de onsterfelijke drank en een lans. Hier bloeit dus opnieuw, langs duistere onderaardse gangen, een identieke symboliek op, eenzelfde raadselachtige traditie, gebonden aan vormen van oude heroïsch-heidense beschavingen. Dit alles zet goed en duidelijk de "gordijnen" rond het ridderschap en zijn mysteries in het licht, om de uitdrukking van Aroux te gebruiken. Aroux, en met hem Rossetti, hadden, en dit ondanks de onwetendheid van een zekere akademische kultuur, reeds de weg geëffend naar andere ontdekkingen : ze hadden het bestaan aangetoond van een taal, geheim en allegorisch, in teksten en verhalen van het ridderschap, en dit tot aan Dante en diegenen die men de

l'Fidèles d'Amour" noemt. Dank zij deze taal ontcijferde men niet alleen de weinig orthodoxe lessen die volledig buiten de grenzen van het christendom gingen, maar hieruit bleek eveneens een radikale en zeer levendige aversie tegen de Kerk.

Het is hier niet de plaats om dit onderwerp te behandelen, temeer daar de betreurde Luigi Valli een merkwaardige bijdrage heeft geleverd door het dubbele aspekt, het Gibellijnse en het aspekt van de inwijding, aan te tonen van een literatuur die tot dan alleen werd beschouwd als "poëtisch", ten tijde van de Stil Nuovo. We beperken ons hier door te stellen dat ieder die denkt dat de reaktie tegen de Kerk, waarvan sporen terug te vinden zijn in sekten en in geheime tradities tot in de tijd van Dante, te wijten was aan korruptie en dekadentie van de Kerk zelf, zich zwaar vergist. Eens te meer moeten wij benadrukken dat het hier gaat om een volledig ander ideaal dat zich, vanuit zijn natuur zelf, verzet tegen de Kerk, al of niet gecorrumpeerd, die als orgaan van het christendom, als gewone religie, dit ideaal nooit heeft kunnen belichamen. Hier is er ook politieke oppositie en tezelfdertijd spiritueel verzet.

van de Tempel stierf. Rare, schokkerende zaak, dus ook als men bepaalde rites bestudeert, waarbij de "Dame" die ridder die als lid van een genootschap wordt geïnstalleerd moest ontkleden, vooraleer hij in bad ging om zich te zuiveren, en hem vervolgens aankleden – zoals de nieuwelingen in de heidense mysteries - met de krijgsrok, opgetuigd en klaar voor de strijd, om vervolgens de ridderlijke investituur te krijgen.

Ten andere zien we dat in nogal scabreuze avonturen waarin ook de "Dame" voorkomt, helden als Tristan (sir Tristem) en Lancelot, terzelfdertijd ridders van koning Arthur, op zoek naar de Graal, te weten dus leden van dezelfde mystieke orde, waarvan ook Parsifal deel uitmaakt, die Kundry zonder succes verleidt, of net zoals de hemelse ridders, de Hyperboreërs, de ridder "met de Zwaan" die door Eisa zo veracht wordt.

De waarheid is dat achter dit alles een diepere betekenis schuilgaat, waarvan men oordeelde dat dit niet door de rechter van de Inquisitie moest worden gehoord, of door het grof publiek, maar op een symbolische manier begrijpbaar moest kunnen zijn onder de dekmantel van bizarre gebruiken en erotische vertellingen.

In de meeste gevallen moest men onder de "Dame" van het oude ridderschap datgene -- verstaan wat ook geldt voor de "Dame" van de "Fidèles d'Amour" en verwijst naar zeer duidelijk traditioneel symbolisme.

De "Dame" aan wie men onvoorwaardelijk trouw zweert, en aan wie men zich wijdt vóór men op Kruistocht vertrok, de "Dame" die tot zuivering leidt (wat de ridder als een wederdienst beschouwt en die hem, als hij voor haar sterft, onsterfelijk maakt) is in feite In dit opzicht, en als sluitstuk, moeten we nog het symbool van de "Dame" in het ridderschap voor de geest halen. Zoals iedereen weet was de kultus voor de "Dame" eigen aan het ridderschap en werd ze zover doorgedreven dat ze ons als afwijkend zou voorkomen, mocht men ze naar de letter naleven. Het feit zich aan een "Dame" te wijden, haar onvoorwaardelijk trouw te blijven, was een der meest verspreide thema's aan de ridderhoven. De "Dame" liet men de eer van de ridders beoordelen en waarderen en het was, volgens de theologie van de burchten, niet zeer twijfelachtig dat een ridder, gestorven voor zijn "Dame", aan hetzelfde lot van zalige onsterfelijkheid deel had als de kruisvaarder, die voor de vrijheid de evenknie van de Graal zelf.

Zoals Valli heeft aangetoond is dit voor de "Fidèles d'Amour" de "intelligentie" in transcendente zin, de "heilige wijsheid", de personifikatie dus van een geestelijkheid die van gedaante wisselt en van een leven dat de dood niet kent; het is, om het zo te zeggen, een avatar van Hebe, de eeuwige jeugd die de echtgenoot wordt van de held Herakles, de "schone overwinnaar" binnen de Olympos,

en van Athena, geboren uit het goddelijk hoofd van Zeus, en beste gids voor de held, van Freya uit de Edda, godin van het licht, voortdurend door aardse wezens belaagd, de Elementarwesen, die vruchteloos proberen haar te veroveren; van Brynhilde, die Wodan voorbestemde om de aardse bruid te worden van de held die de grens van het vuur zal overschrijden (en hier kunnen we het doopsel van het vuur door de Tempeliers weer aanhalen); van de maagd Sophia, een voorstelling die in de gehele mythologische en traditionele cycli van Oost en West, in relatie staat met de Boom van de Wereld en het Leven, en die de originele levenskracht voorstelt, het leven van het leven, de kracht zelf, en dit overeenstemmend met de dubbele betekenis van de sanskrietterm çakti, terzelfdertijd echtgenote en kracht. Ze is met de Boom niet alleen aanwezig in diverse legenden die verwijzen naar de verovering van de onsterfelijkheid of de wijsheid door de held, maar ook op een meer betekenisvolle manier in die legenden die verwijzen naar de koninklijke en priesterlijke macht van een "overwinnaar" (dr. de Italiaanse legende van Rex Nemorensis).

Zou er dus een religieuze aspiratie liggen achter elke vrouwelijke en erotische symboliek ? Wij geloven het niet. In de mate dat men, als men in religieuze zin over verrijzenis sprak, niet het risiko liep om te worden verdacht van ketterij, bleef het gebruik van een dergelijke verkleding door ridderschap en "Fidèles d'Amour" totaal onbegrijpelijk, als het daarom ging !

Er moet dus nog iets anders in verborgen zijn, onbegrijpelijk voor leken en adepten van het christelijk geloof : een andere aspiratie, niet te vatten in een religieuze begrenzing, maar gericht op een hogere sfeer; iets dat zonder twijfel behoorde tot de grote tradities van het Indo-europese heidendom, tradities die de pathos van zonde en genade niet kenden, ook niet de terreur van de Hierboven-Verhevene, of de troost van de Verlosser; die in de plaats van de "demokratische waarheid", waarbij elke sterfelijke ziel Wordt omgetoverd, integendeel de dubbele weg erkenden, het dubbel lot, de dubbele mogelijkheid : aan de ene kant, de weg van de voorouders en de demonen der aarde, de Hades, het ijselijke Niflheim, de waters van de ontbinding en het vergeten, of de andere Weg, de weg van de goden – Dêvajana – en van de helden, de olympische religie van de onsterfelijken, het Walhalla, de waters van het ontwaken, het "leven zonder slaap" van de Avesta.

Zoals zich aan de top van de Middeleeuwse maatschappij het ideaal van het Rijk bevond, Verbonden met de heidense traditie van de hoogste autoriteit van solaire aard; zoals het symbool van de Tempel en van de Graal een christelijke verkleding was van een superieure idee van religie; zoals men in de basispremissen van de feodale en ridderlijke ethiek het viriele en heidense type terugvond van de spiritualiteit en in de Kruistochten en in het "godsoordeel" de antieke doktrine van de mors triumphalis en van de victoria – op dezelfde wijze is het mogelijk dat de symboliek van de "Dame" en van de relatie tussen haar en de Graalridders elementen eigen aan de doktrine van heidense inwijdingen verborgen heeft, eigen aan een doctrine van ontwaken en doortocht – niet mystiek en sentimenteel, maar wel reëel, van, de ene manier van zijn naar een andere manier – verworven op een viriele en heroïsche wijze, vreemd aan elke religieuze vlucht, en vrij van elke onderworpenheid aan het goddelijke.

Op dezelfde manier is het mogelijk dat men de solaire houding had willen behouden, die zegt dat het element van wijsheid, geestelijk leven en kracht waaraan men zich wijdde, en waaraan men trouw was totterdood, vrouwelijke trekken moest bewaren tegenover de geestelijke mannelijkheid van de ingewijde. Tenslotte vindt men de betekenis van dit alles terug, als men verder gaat dan de "Fidèles d' Amour", achter het nog ondoordringbaarder symbolisme van de hermetisch-alchemistische literatuur, eigen aan de tradities die – een detail met betekenis – de naam droegen van ars regia de "koninklijke kunst", en die de thema's van initiatie terug opnamen van het goddelijk Egyptisch koningschap zelf, en de "mythe" uitdroegen van een "onsterfelijk en autonoom ras", van de "mensen zonder koning", de "erfgenamen van de wijsheid van alle eeuwen", "de echtgenoten van de Dame", de "Heren van de twee machten".

Wat allemaal voorafging, zijn slechts enkele aspekten van een hoop materiaal dat veel ruimer is en dat het voorwerp zou kunnen uitmaken van veel vollediger uitweidingen om ons standpunt te bevestigen.

De grote beschavingen van de grote historische perioden hebben een zichtbare kant (een bovenwereld) en een verborgen kant (een onderwereld), waar de echte betekenis van de vormen die aan de oppervlakte opbloeien, begraven ligt, maar die in de geschiedenis zoals ze door ieder is gekend op dezelfde manier wordt benaderd als de psychologie vroeger die vormen van uiterlijk bewustzijn kon verklaren zonder ook maar het minste idee te hebben van de gordijnen van het onderbewuste en van interne processen, waarvan die vormen maar het resultaat waren. Een historische methode, die met deze "onderwereld", deze Unterwelt der Kultur, zou rekening houden, tekent zich met moeite af in onze dagen, want alles is nog met zo veel "positieve" onwetendheid omgeven.

Door dit toe te passen op de Middeleeuwen, heeft dit ons iets doen inzien dat radikaal verschilde van de onderstellingen van hen die er alleen met nostalgie naar keken als een soort "gouden tijdperk van de katholieke traditie", de beste afgewerkte realisatie van het ideaal van het "christendom". We hebben er, integendeel, andere dominerende krachten in gezien, krachten die de stempel dragen van de schitterendste antieke beschavingen, en samenlopen naar dit ene overweldigend symbool, waarbij zelfs de grootste Gibellijn, Dante, zou moeten zeggen dat "Christus zelf Romein was geworden".

(Vert. : Peter Logghe)